

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . .	8 kor.
Félévre	4 „
Negyedévre	2 „
Egy szám ára	20 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Kiadótulajdonos és szerkesztő:

VERES JÓZSEF.

Felelős szerkesztő:

HAJTS BALINT.

Hirdetés díja:

Egész oldal	12 kor.
Fél oldal	6 „
Negyed oldal	3 „
Ennél kisebb	2

Önvád.

E b. lapok múlt évi május 5-én kelt 18. számában egy jeles cikk jelent meg Sass János tollából: „Önismeret“ cím alatt. Ennek veleje, — ha jól értettem — a következő:

Immár a betegség diagnosztizált ténye, hogy „egyházunk *züllött viszonyok* között tengődik. E betegség oka az általános hitetlenség. E hitetlenség szülte az egyháztalanságot. Az egyháztalanságnak, illetve egyháztól való elhidegedésnek közelebbi oka pedig az a tapasztalás, hogy a hívők lelke nem találván föl az egyházban azt az otthont, mely után eped, nem érzi szükségét az egyháznak. Ez utóbbi tény oka pedig az, hogy az egyház nem képes a hívőknek a vallásos élet malasztja után való vágyait teljesen kielégíteni, illetve az ő hivatásának tökéletesen megfelelni. Akkor törekszünk tehát mi egyházak önismeretre, ha kutatjuk: mit mulasztott az egyház és mit kell helyreépítenie, hogy a hívők az egyházat és az iránta való hűséget életszükségletnek tekintsék?

Szerény gondolataimat óhajtom elmondani — melyeket e cikkely olvasása ébresztett bennem — vázaltszerűen, töredekiesen.

A baj oka mégis és min-tenkép a hitetlenség. „Az egyházi *züllött viszonyok*“ pedig az okozat. Az okot kell tehát megszüntetni, hogy eltűnjék az okozat. De hol van az ok?

Az okot főként a természettudományoknak a lelkeken való uralomra kapásában és a kor elanyagiasodásában stb. szoktuk keresni. Szóval kívülről és nem belülről; távol és nem közel. Pedig, ha távolról látunk valami veszedelmet, magunk körül, azon a szűk téren is szét kell tekintenünk, amelyen mi élünk és mozgunk: nincs-e ott is baj, hogy a kétféle, t. i. a közeli és távoli, külső és belső baj ösz-

szetalálkozván, még nagyobb veszedelem ne támadjon.

Én e szűk térre kívánok bepillantani, illetve rámutatni. Itthon, magunk körül széttekinteni. Hangsúlyozom, nem az általános, hanem a pártikuláris hitetlenséget. Tehát nem a világi és egyházi társadalomnak, mint ilyennek, hanem magának a szorosan vett egyháznak hitetlenségét. Nem a külső, hanem a belső; nem a látható tényekben mutatkozó, hanem a takargatott, de megérezhető és tapasztalható, — lapangó hitetlenséget. Az *önismeret* téren egy lépéssel beljebb kell hatolnunk. *Vádolnunk* kell önmagunkat. Hitetlenek maguk — mint ezt az Önismeret írója is jelzi — „jó nagyrészből“ a hit kincseinek sáfárai. Olyanok vagyunk, mint az a kereskedő, aki mindenkinek hangosan dicseri és kínálja azt a portékáját, amelyeknek értékét maga sem ismeri, sem nem becsüli, s ha neki felkínálnák, világért meg nem venné, még potom áron sem. Rossz kereskedők, hűtelen sáfárck vagyunk a reánk bízott telentumokkal. S miért? Mert nem ismerjük azt sem, aki a talentumokat reánk bízta és örökölt hagyta: Jézus Krisztust. Krisztus nem *él* mibennünk, hanem csak kívülünk. Nagy *távolság, űr* van (Luk. 16. 26.) közöttünk és a Krisztus személyisége között. Be kell valtanunk, hogy oly szerencsétlen szegények vagyunk belsőleg, mint ama kolnus Lázár külsőleg. Bármily magasan képzeljük is magunkat hivatalban, rangban, szellemben és jellemében stb. egymás fölött: kivétel nélkül ránk illik az Ur vádja: „Nem tudod, hogy te nyomorult nyavalyás, szegény, vak és mezítelen vagy?“ (Jel. 3. 17.) Csakhogy sokan nem érezzük e bajt. S ez még nagyobb baj! . . .

Meglehet, hogy vannak olyanok, akik fölemelve szemeiket, látják a hithős Abrahámot és így epedez lelkük feléje: „Atyám, Ábrahám könyörülj rajtam“ Ám ez legtöbbször tehetetlen s csaknem hiába való

üres vágy, a lélek jobb pillanataiban való olyan magasabb maga eszmélés, mely csak egy pillanatnyi megtérésre való halovány hajlammá zsugorodik. S e hajlamos is hamar elkapja, elnyeli az élet összevisszaságos gondolja és soha nem változik a lélek megjobbítására, a Krisztussal összeforrt személyes élő hit megnyerésére, vagy visszaszerzésére való törekvés határozott cselekedetévé. S honnan ered ez a Krisztus személyétől való távolmaradás, gondosan takargatott hitetlenség? Egy forrásból: a Krisztust nem ismerjük. Akit nem ismerünk, azzal nem léphetünk összeköttetésbe, nem forrhatunk lelki egységbe. Ha engemet *ismernétek!* . . . kiált Jézus — *esmerem* az én juhaimat és esmértem és is azótól. (Ján. S, 19, 10, 14.)

Ebből a lelki ürességből sok baj, ámtás, félrevezetés stb. származik.

Hallunk sokszor nekikészült pózzal, kitervelt komolysággal oly fellengző kijelentéseket, melyeket első tekintetre még a mélyebben látók is föltétlen bizalommal képesek fogadni. Csak midőn öntudatlanul is kezdjük a tényeket s személyeket s ezek egymáshoz való viszonyát analizálni és egybevetni: elfog a kétely és szinte hajlandók vagyunk arra gondolni: mily jól adta szerepét az a bizonyos felebarátunk. Sőt fölkél a gyanú, hogy ha tán titokban markába nem nevet is, de bizonyosan mosolyog rajtunk, hogy mi igaz veretű készpénzül fogadjuk az ő szemenszedett, számunkra külön tartogatott üresszavait.

Mi több, a hit dolgában ma már mi lelkészek egymásnak nem hiszünk, egymásban kételkedünk.

S amint mi egymással, úgy van velünk a nép, illetve, a gyülekezet közönsége is.

A modern élet sodró áramlata, tarka szövetség-e ezerféle körülményei közé ragad és ezerféle kérdések és próbák elé állit bennünket a nyilvános élet terén. S még a legjobbakhoz is tapadó gyarlóságnál fogva nem mindig adjuk a helyes feleletet, látjuk a helyes irányt s találjuk től magunkat. Sokszor hiányzik a lélek-jelenlét: a Szentlélek sugalma mibennünk, mely mindenekre megtanítana, emlékeztetne és vezérelne minket. S így nemcsak az intelligens, de az egyszerű nép is, aki bennünket a mi szószéki, csillogó szavu, sokszor talmi lelkesedéssel föleresztett beszédeink szerint maga fölötti eszményi magasságban és tökéletességben képzel: gondolkodik. Összefüggésbe hozza önkénytelenül is szavainkat előbb hangoztatott szavainkkal s ezeket tetteinkkel és életünkkel —

mert neki ezer szeme van, élés szeme van, a kulisszák mögé is lát — és kezd kételkedni, csalódni bennünk. S ez neki annál könnyebb, mivel ebben segíti a korszellem, a sajtó útján terjedő tekintélyromboló, hamis irányu felvilágosodás stb. Szóval: a nép megérzi, hogy a pásztor inkább béres; messze mögötte marad az igazi pásztor; megsejti ezt a távolságot, — amint önmagunknak is kellene és kell éreznünk — a Krisztus személye és a mi gyarló voltunk között.

Nem annyira az általános hitetlenség tehát, mint inkább a *mi hitetlenségünk* az ok — a baj forrása. S ma épen ez a legnagyobb baj, mely a Krisztus nem ismeréséből vagy félreismeréséből fakad.

S tán ebből ered egy másik baj is.

Nem ismerjük ugyanis azt a kapcsolatot sem, mely a nép s általán az ember lelkének életszükséglete, benső vágyai és az Írás szelleme között van. A (nép különösen amely közös hittel gyűlekezetté tömörül, s általán az ember lelke nem az Isten lételét, Krisztus istenségét stb. jelző hideg bizonyítékok után eped; nem száraz történeti adathalmaz vagy érdekes egyháztörténelmi jelenetekért szcmjaz; nem sablonosan kicirkalmazott, de élettelen tanításért megy a templomba; vagyis nem okulni, de épülni kíván; nem okosodni, de jobbáíni óhajt; nem felvilágosodni, de megvilágosodni és üdvözülni áhítovik; szóval: Mózesként erős szívvel és hittel „me glátni Azt, aki láthatatlan“, Krisztus által és véle elszakíthatatlan, boldogító viszonyba jutni! De ide csak az képes vezetni, aki Megváltójával maga is hittel teljes jó viszonyban él.

A mi lelkeinken keresztül is tehát a következő bajok, betegségek és fogyatkozások ernyesztik egyházunk drága életét: jobb lelki állapotra való ábitozás, de annak megszerzésére lanyha, vagy semmi törekvés; gyenge lábon álló hit vagy teljes tájékozatlanság a nép s általán az emberi lélek elvitathatlan s föltétlen életszükségletei, valamint a Krisztus személyiségének s általán az írásnak e szükségletét pótló isteni ereje felől.

E benső betegségből ered amaz inkább külsőnek nevezhető baj, — amelyet az Önismeret írója jelez — az a még nagyobb tájékozatlanság a felől: mi módor, mily nyelven, mily alakban nyujtsuk az élet kenyerét, mily pohárban kínáljuk az élet italát, mily hangon kiáltunk, hogy a szó éber fülekre találjon? Egy szóval: miként prédikálunk? Prédikációnkat kikapodás, kapkodás jellemzi. Bizonytalanság és határozatlanság, ingadozás gyengíti szavaink ere-

jét. Következetlenségbe és ellenmondásokba kerülünk a gondolkozó nép előtt is. Tétovázást, kételkedést ébresztgetünk s ápolgatunk a komolyan jobbulni akaró lelkekben. Eláruljuk, hogy rossz halászok vagyunk, mert nem ismerjük azt a helyet, azt a pontot, a hova állottunk s a hol a hálót kivetjük és lebocsátjuk halfogásra. Rossz hadvezérek vagyunk, mert nem ismerjük azt a telepet, amelyen az ellenség: a bűn áradata seregünk ellen mozdul, s nem tudjuk, merre indulunk minmagunk s merre vezessük a mi mennyei királyunk jó vízéit: a hiveket; s mindnyájunkat komoly veszedelem fenyeget, s botorúl kockáztatjuk az imádott égi haza szent ügyét! S a mi legszomorúbb: még katonának is rossz katonák vagyunk, mert nem ismerjük a kezükre bízott fegyvert, annak erejét és értékét, forgatásának — hogy úgy mondjam — csinyja-binyját, titkát: az ígét, illetve, annak bűvös, ellenség-lefegyverző hatalmát!

E szellemi ziláltság és fogyatkozás azt a tényt is fűszinre veti, hogy nincs bennünk önállóan kialakult, egységes, harmónikus keresztyén világnézet, mely minket sajátos egyéniségekké formitana. s mely megérteni s összehangzásba hozni törekszik az Írás, valamint Krisztus szavainak és tetteinek látszólagos ellenmondásait. De még inkább fűszinre veti azt a másik tényt, hogy abban az *egyházban*, az az, abban az *egyellen házban* sem — amelyen kívül e nagyvilágon nincsen számunkra hely — nem érezzük magunkat otthon, magunk is kikiváncozunk onnan: óh akkor hogyan tudnók e házat meleg otthonná tenni, megkedveltetni másokkal?! . . .

Ez már nemcsak önismeret, de önvád. E vád súlyán azonban könnyíthetünk. A könnyítés módja szerény nézetem szerint a következő:

Személyes életközösségbe, föltétlen hívő viszonyba lépni Krisztussal. A kinél e hit megvan, azt erősíteni. E célból tanulmányozni és megismerni az egész Írást és ennek alapján Krisztust nemcsak azon a *fél* oldalon, a baloldalon (negative): mit szól ahhoz a tudomány, mit szólnak mások; hanem főként azon az oldalon, a *jobb* oldalon (positive), amelyen *nekünk kell* állani: mit szól ahhoz *őszintén, közvetlenül, elfogulatlanul* a magunk, a nép a gyülekezetek s általában az *ember* üdösség után epedő lelke? Vagyis az Írás *lelkét* megismerni az általános lelki szükségletekhez való viszonyában. E végből elmerülni magunkba és tanulmányozni a nép lelkét s általában a lelkeket s azok tárgyait, törekvéseit, életszükségeit.

Ha a lelkek iránt való ezen a'ázatos szeretet és önfeláldozás megvan bennünk; ha a szentírás hittel teljes olvasgatása — és tanulmányozására hajló komolyság és buzgóság nem hiányzik nálunk; ha az *igével* való *hívő* foglalkozás folytán a Szentlélek a Krisztus személyével való élő hitbe, összeköttetésbe olvasztja lelkünket; akkor a lelkek jó orvosává leszünk; akkor nem fog hiányozni a karizma sem, mely alkalmas a szenvedők bajainak enyhítésére, a betegségben sínylődők szívében bizalom gerjesztésére. Krisztus lelke: a Szentlélek, „aki megtanít mindnekre“ (Jan. 14, 26), maga sugallja: mit, hogyan, mikor szóljunk; „mert *lehetetlen*, hogy amiket látunk és hallottunk, azokat ne szóljuk“ (Csel. 4, 20). Akkor helyünkön, — otthon érezzük magunkat és az édes otthonba tudunk édesgetni másokat is.

Igaz, hogy az is a modern idő baja, hogy nincs idő! Nem érünk rá önmagunkkal, a Szentírással, Krisztus személyiségével s a lelkekkel foglalkozni még kisebb gyülekezetekben sem, mennyivel kevésbé a nagyobbakban. Kevés az alkalom az Írásba és a lelkek tanulmányozásába elmélyedni. Szétszór az élet gondja, leköt a kormányzat és ennek terén főként a szegény falusi egyházakban az anyagiakkal való bibelődés, vesződség, mivel a lelkész maga is van hagyatva a felelősséggel járó külső teendőkben: ő kell, hogy legyen minden mindenkben. Nem is említve az egyéni gondokat, szegénységet, családot stb.

Mindezt azonban nem mentségűi hozom föl, csak a jelen állapotok megértéséül.

Minmagunk menthetőek nem vagyunk!

Petrovics Pál
ev. lelkész.

A népiskolai törvényjavaslat és a magyar nyelv.

Közoktatásügyi kormányunk új népiskolai törvényjavaslata széles körökben élénk hatást és mozgalmat keltett. E hatás nem csupán szorosán tanügyi, hanem egyéb — különösen felekezeti és nemzetiségi — körökben is mutatkozott s hullámgyűrűi elverődtek messze hazánk határain túl idegen partokra is, különösen azon tájak felé, a merre a nagynémet, dákoromán és pánszláv eszmék légvárait építik. Szaklapokban, politikai újságokban, gyűlésekben egymást érik a hozzászólások.

A szempontok különbözősége szerint nagyon, de nagyon elütő vélemények merülnek fel a javaslat értékét illetőleg. Az egyik túlnyomóan erősnek látja benne a magyarosítási főrekvést, a másik ép azt rosszalja, hogy nem meri az idegen tannyelvű iskolák eltörlésével a nemzetiségi üzemek folytatásának lehetőségét is kizárni; emez az egyházak autonómiájának veszedelmét hirdeti, amaz ép azért elégedetlen, mert a felekezeti iskolák államosítását óhajtotta volna.

Még a kik némi jóindulattal fogadják azok is a módosítások özönét árasztják reá s jóformán mind a magukét vagy a magukéit tekintik olyanoknak, a melyekkel áll vagy esik a tervezet.

Annyit mindenesetre következtetni lehet ebből a nagy feltűnésebből, hogy annak a javaslatnak nagy jelentőséggel kell birnia.

S ez a jelentősége tényleg megvan. Ezt ép abban látom, a mi a legfőbb oka az elene irányuló kiméletlen támadásoknak, hogy az államnyelv érvényesítésében az eddigi állapotokhoz képest némi haladást mutat. Nemzeti államunk kiépítésének egyik főbiztosítéka lenne, ha a magyar nyelvnek haza szerte való ismerete és szeretete elérnének.

A magyar nyelv tanításának nagy fontosságából kifolyólag, az alábbi soroknak céljuk a törvényjavaslatnak ide vonatkozó intézkedéseit ismertetni és bírálni.

* * *

A javaslat szerint az állami elemi népiskolákban minden kötelezett tantárgyat magyarul kell tanítani, egyéb népiskolákra nézve azonban érvényben hagyja az iskolafentartók azon jogát, hogy a tanítás nyelvét megállapíthassák. Csak csekély megszorítást tesz ezen a jogon. Kimondja, hogy ha a növénydekeknek legalább 20%-a magyar anyanyelvű, a magyar is mint tannyelv használandó.

Bizonyos, hogy a tulságos radikalizmus e téren nemcsak méltánytalan, hanem eredménytelen lenne. Az anyanyelvi oktatás jogának teljes megvonása, mint egyesek óhajtják, széles körökben rossz vért szülne s keserű harcot eredményezne. Oly harcot, melynek megkezdésére ma még aligha lennének elég erősek.

S hogy különben is, mily kevés siker volna az ily kierőszakolt magyarosítástól várható, mutatja a porosz-lengyel példa. Lengyel iskolát nem engedélyeznek, e nyelv még mint tantárgy sem tanítható, a vallástanítás nyelve is a német s mi az eredmény? A faji érzés annál tüzeesebb minden lengyel kebelben, a gyűlölet annál élénkebb a német ellen s ha megtanulják is a német nyelvet, anyanyelvüket nem felejtik és iskolán kívül csak azt használják. S ha a hatalmas Poroszország egy számra nézve a lakosságnak aránylag csak csekély töredékét képező fajjal nem bir, hogyan bírja akkor a mi — államiságát még teljesen ki sem épített — hazánk megfosztani a népességnek közel felét képező nemzetiségeket nyelvtől?

A javaslat óvakodik e szélsőségtől. Mindamelllett, mint láttuk, némiképp megszorítja a fentartóság szabad rendelkezési jogát. Ezt ép az állam nyelve érdekében teszi.

Igen helyes intézkedés. Nem fog ártani azonban rajta némi — már többektől ajánlott — módosítást tenni. A törvénynek azt kellene kimondani, hogy a magyar ne csak az esetben szerepeljen a fentartóság választotta nyelv mellett tannyelvül, ha a növénydekeknek legalább 20%-a magyar anyanyelvű, hanem ha a magyar ajkunak e százalékszámot azokkal a más anyanyelvűekkel érik el, a kiket szüleik magyarul kívánnak taníttatni. Igy bizonyára hamarabb előkerül az a husz százalék. Mert ez a két nyelvű tanítás, ha meg is nehezíti a tanító munkáját, de kétségkívül nagyon jó hatású lesz. Igy könnyebben fogják elsajátítani a magyar nyelvet nem csupán azok az idegen ajkuak, kiknek szülei az államnyelv ismeretének fontosságától áthatva, gyermekeiket magyar tanításban részesíttetik, hanem a többiek is.

Valószínű azonban, hogy így is aránylag kevés nemzetiségi iskola lesz, a hol erőkerül az a 20 százalék. Vérmes reményeket legalább nem szabad eziránt táplálni. Egészben véve még is csak az eddigi állapot fog megmaradni, hogy t. i. az iskolafentartók a maguk anyanyelvét fogják a tanítás nyelvévé tenni. Kérdés tehát, hogy tud-e a javaslat gondoskodni róla, hogy a magyar nyelv ennek dacára sikeresen taníttassék?

Hogy a törekvés erre megvan benne, tagadhatatlan. Mily fontosnak tekinti a magyar nyelv tanítását az idegen nyelvű iskolákban, mutatja a 14. §. a mely célul tüzi ki, hogy „a nem magyar anyanyelvű gyermek az elemi népiskola mindennapi hár éves tanfolyama alatt a magyar beszédet annyira elsajátítsa, hogy az ő életviszonyainak megfelelően gondolatait magyarul tisztán és szabatosan ki tudja fejezni, továbbá tudjon magyarul folyékonyan olvasni, helyesen írni és számolni.“

Hogy a cél elérése biztosítva legyen, fentartja a közoktatásügyi miniszter számára a jogot, hogy a magyar nyelv tanítására vonatkozó tantervet megállapítsa. S ez a jog megilleti korlátlanul minden iskolával szemben.

Ez mindenestre a legbiztosabb módja annak, hogy a törvény szelleme végrehajtsék. Mert attól nagyon sok függ, milyen lesz ez a tanterv.

Szerintem azonban azt, hogy az idegen ajkúak magyarul beszélni megtanuljanak, csak úgy lehet elérni, ha a magyar nyelvet nem csak külön nyelvi órákban tanítják, hanem ha a tantárgyak tekintélyes részét is évről-évre növekvő számban magyarul tanulják a gyermekek. Sajnos, sem a javaslatból sem indokaiból nem tűnik ki, hogy a tanügyi kormány ez úton óhajtana elérni a magyar nyelv elsajátíttatását. Sőt inkább megcáfolni látszik ezt azon intézkedése, hogy a magyar nyelvet kivéve a többi tantárgyak tantervének megállapítását a felekezeti főhatóságok hatáskörébe utalja. Pedig a nélkül nehezen lesz elérhető, hogy a gyermekek beszélni tudjanak magyarul. Vagy pedig oly nagynak kellene lennie a magyar nyelvi órák számának, hogy a tanulók túlterhelését idézné elő.

Oly tantárgyaknak, mint földrajz, történelem, alkotmánytan magyarul való tanítását a hazafias érzület kifejlesztése miatt is szükségesnek tartanám. A javaslatból azonban a szorosán nyelvi tanításhoz tartozó tantárgyakon kívül, mint írás, olvasás, beszédés értelemgyakorlat, csak a számtanról tűnik ki, hogy azt magyarul is kell tanítani.

A 17. §. elrendeli, hogy a felekezeti népiskolákban használt tankönyveket az illető

főhatóságoktól a minisztériumnak be kell kívánnia, hogy azokat megbíráltassa, nem tartalmaz-e állam, alkotmány vagy törvényellenes tanokat és tételeket. E rendelkezés csak helyeselhető. Sőt még többet is kellene megkövetelnie. A népiskolában nem csak azt kellene elérni, hogy az életbe kikerülő növendékei ne legyenek valami hazaellenes irányzat hívei s ne tegyenek olyasmit, a mi őket hazaárulókká bélyegezné. Ennél sokkal többet és nagyobbat kell elérni. Fogékony lelket hazafias irányban kell megihletni, hogy ne csak rossz hazafiak ne legyenek, ne csak közönyöseknek ne mutakozzanak, ha a hazáról és nemzetükről van szó, hanem hogy buzgó, lelkes magyar honpolgárokká váljanak. S a növendékek hazafias érzületének nevelésére a jó tankönyv is megbecsülhetetlen eszköz. Földrajzi és történelmi tankönyvekre s mindenek felett az olvasókönyvekre nézve kimondandó lenne tehát, hogy csakis olyanok engedélyezhetők, a melyek *hazafias szellemről* tanuskodnak és a tanulók nemzeties érzületére építőleg hatnak.

A 19. §-sal rátér a javaslat a három éves *ismétlő tanfolyam* tárgyalására. Ehhez csak egy észrevételem volna. Be kellene venni a törvényjavaslatba, hogy a tanfolyam tannyelve a magyar. Természetes következménye ez annak, ha a mindennapi iskolai munka elérte azt, hogy a tanulók szóban és írásban bírják már a magyar nyelvet.

Annál inkább szükség lenne erre az intézkedésre, mert a nyelvtanításra, illetőleg gyakorlására e fokon nagyon kevés idő juthat. Hiszen az egész szorgalmi idő a téli öt hónapban mindössze heti 7, a többi hónapokban épen csak heti 4 óra. Már pedig épen ezekben az években, mikor a mindennapi iskolából kikerült fiúk és leányok még leginkább csak a szülői házban maradnak s kevésbé jutnak másokkal érintkezésbe, legkevésbébbé lesz legtöbbszörüknek alkalmuk az államnyelvet használniok. Felette kívánatos tehát, hogy legalább az ismétlő iskolában gyakorolhassák magukat benne.

Különben van rá remény, hogy a javaslat e tekintetben tényleg változtatáson fog keresztül menni és óhajtott irányban, mert ezt egy felszólalás kapcsán maga a legilleté-

kesebb tényező, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, helyezte kilátásba.

Azonban úgy a magyar nyelv elsajátításának, mint a hazafias érzület kifejlesztésének legfontosabb eszköze a *tanító személyisége*. Hiába a legjobb tanterv, a legkitűnőbb tankönyv, ha a tanító nem tud vagy nem akar életet önteni beléjük, a siker legalább is kétes. A törvénytervezet tudja ezt és számol e körülménnyel.

A 40. §. azon jogot biztosítja a miniszternek, hogy ha az állam valamely községi vagy felekezeti tanító fizetéséhez 120 koronát meghaladó segélylyel járul, a tanítót csak az ő jóváhagyásával alkalmazhatják. Ha e segély eléri a 800 K-át, magát a minisztert illeti a kinevezés. Akár ad segélyt az állam, akár nem, a fegyelmi eljárást a közigazgatási bizottság indítja meg, ha a tanító a magyar nyelvet elhanyagolja vagy nem tanítja elég sikerrel, tiltott tankönyveket vagy taneszközöket használ, államellenes irányt követ s kivándorlási ügyekkel foglalkozik. Ha a tanító állását veszti, helyébe a miniszter egyelőre maga nevezhet ki tanítót. Ha valamely iskola már két ízben vesztette tanítóját hazaellenes üzelmekért, a miniszter azt az iskolát bezárathatja.

Erélyes, céltudatos intézkedések. De nem szabad felejteni, hogy azzal, ha a tanítót ily üzelmektől visszatartjuk, még nem értük el. Lelkes, magyar szellemtől áthatott tanítókra van szükség, kik mint a nemzeti ügy apostolai lankadatlanul munkálkodjanak a gondjukra bizott ifjúság hazafias érzületének kifejlesztésén és az államnyelv tanításának sikerén.

Hogy mindezt megtehessék, legelőször is őket magukat kell ilyenekké képezni. Ebből önként következik a *tanítóképzés* nagy jelentősége.

A javaslatnak egy egész külön fejezete szól a tanítóképzésről és képesítésről. Sok üdvös, a képzők tudományos színvonalának emelésére alkalmas intézkedést találunk ebben. Hiányzik azonban belőle a legfontosabb, a legszükségesebb, az, a mely megszabná, hogy a magyarországi tanító- és tanítóképző-intézetek tannyelve más mint a magyar nem lehet.

A tannyelvet megállapító 55. §. azt tartalmazza, hogy nemcsak az állami, hanem a községi, társulati és magánjellegű képzőintézetek is, csak magyar tannyelvűek lehetnek, a felekezeti képzőkre nézve azonban úgy rendelkezik, hogy ezek nyelvét a fentartó főhatóság állapítja meg.

Ezt tartom az egész javaslatban a legelhibázottabb intézkedésnek. Ha minden más tanítóképző magyar nyelvű, miért ne lehetne a felekezeti is? Hisz ép a nemzetiségi egyházak képzőintézetei azok, a melyek — tisztelet a kivételnek — az államnyelv tanítása és hazafias képzés tekintetében a legtöbb kivánni valót hagyják hátra. Innen kerülnek ki azok a tanítók, a kik részint nem tudják, részint, ha tudnák is, nem akarják tanítani a magyar nyelvet s becsmérelnek mindent, a mi magyar.

Olvassuk csak el a miniszteri indokolást. Kiténik belőle, hogy még mindig 1340 oly elemi iskolánk van, a melyekben a magyar nyelvet nem tanították sikerrel. S nézzük, milyen intézetek ezek. Majd mindannyiuk felekezeti. U. m. 279 róm. kath., 424 gör. kath., 454 gör. kel., 158 ág. h. ev., 1 zsidó és 24 községi. Azt is olvashatjuk, hogy a 3343 kizárólag nemzetiségi tannyelvű népiskola 90 kivétellel mind felekezeti. Nem önkényes tehát azon feltevés, hogy ezek tanítóinak túlnyomó része felekezeti tanítóképzőből került ki. Ha pedig ezek oly tanítókat adtak egyházuknak és hazájuknak, hogy iskoláikból „magyarul beszélni tudó gyermek alig kerül ki“, akkor csakugyan indokolatlan dolog, miért nyernék épen csak a felekezeti képzők fentartói azon jogot, hogy maguk állapítsák meg intézetük tannyelvét.

Már az is helytelen, hogy Magyarországon létezhetnek középiskolák, a melyekben más nyelven folyik a tanítás, mint az államén. Itt csak egy kulturának van jogosultsága és ez a magyar. Ha azt akarjuk, hogy jövőnk legyen, meg kell tudnunk alkotni az egységes nemzeti társadalmat s ennek a társadalomnak összekötő kapcsa csak a magyar nyelv és szellem lehet. De ha általában minden középiskolára nézve elitélem a nemzetiségi nyelv használatának megengedését, kétszeresen teszem ezt a tanítóképzőkre nézve,

mert így kétségessé, hogyha nem lehetetlenne teszszük annak az eszménynek megvalósítását, melynek elérése legfőképen a tanítók kezébe van letéve.

S azt a hibát, melyet az államnyelv rovasára a tannyelv megállapításánál elkövetett, még tetézi a javaslat. A magyar nyelv és irodalom tanítására vonatkozólag elrendeli, hogy az nem magyar tannyelvű képzőkben legalább oly heti óraszámmal taníttassék, mint a magyar intézetekben. Ha már a tannyelv úgy sem a magyar, akkor legalább mint tantárgy sokkal, de sokkal nagyobb óraszámban volna tanítandó, mint a többiek. Minthogy arra nincs reményem, hogy a tannyelv kérdésében módosuljon a törvényjavaslat, szeretném hinni, hogy legalább ebben a tekintetben, a nemzetiségi képzők magyar nyelvi tanóráinak száma tekintetében, előnyös módosuláson fog keresztül menni. Hogy ez megtörténjék, fontos nemzeti érdeknek tartom.

A tanítóképző-intézeteknél is csupán a felekezeti intézetek főhatóságainak juttatja a javaslat azt a jogot, hogy a tantervet és tankönyveket megállapíthassák, de a kormánynak be kell azokat mutatni. A minisztérium a tankönyveket, továbbá a magyar irodalom, történet és földrajz körébe eső segédkönyveket és taneszközöket megbíráltatja azon szempontból nem foglalnak-e magukban állam, — alkotmány — vagy törvényellenes dolgokat. Nem ártana hozzátenni, hogy a tankönyvek ne csak ilyesmiket ne tartalmazzanak, hanem, a hol arra alkalom nyílik, tiszta hazafias szellemről tanuskodjanak.

Fontos ujitást képez a tanítóképzésben a képesítő vizsgálatnak kettéválasztása. Oly tény ez, a melyet lehetetlen örömmel nem üdvözölni. A vizsgálat első része az alapvizsga, melyet négy évfolyam elvégzése után az illető képzőintézet tanári kara előtt áll ki a jelölt. Még pedig nem felekezeti jellegű képzőkben a vizsga a tanfelügyelő vagy helyettese elnöklete alatt megy végbe, míg a felekezeti képzőkbe a miniszter kormányképviselct küld. Ennek kötelességei közt ott van, hogy meggyőződést kell szerezni arról, vajjon bírják-e a jelöltek a magyar nyelvet

oktatásképeséggel. Ha szükségét látja, a bizonyítványok kiadását mindaddig visszatarthatja, míg a miniszter által elrendelt vizsgálat, a melyet azonban maga a felekezeti intézet főhatósága teljesít, az ügyet fel nem deríti. A bizonyítványok kiadatása azután csak a miniszter beleegyezésével történhetik meg.

Még nagyobb jelentőségű a vizsgálat második része, a mely — a külföld példájára — csak 1 vagy 2 évi segédtanítóskodás után tehető le és rendes tanítói állásra képesít, az u. n. szakvizsga. Ez állami vizsgálatbizottság előtt folyik le magyarul. Tárgyai: hit- és erkölcsstan, magyar nyelv és irodalom, hazai történelem és földrajz, alkotmánytan, nevelés- és oktatástan s tanítási gyakorlat.

Ennek a vizsgának szervezése pedagógiai, mint nemzeti szempontból egyaránt nagyon helyes gondolat volt. Különb mintát szolgáltatott erre Belgiumot kivéve Európa minden kulturállama. Mindannyiukban rendes tanítói állás elnyerése állami vizsga letételétől van függővé téve. S ha ez egy nyelvű államokban megvan, kétszeresen helyén való a mienkben.

Annak azonban nem tudom okát adni, miért teszi a nem magyar tannyelvű képzőkben végzetteknek azt az engedményt, hogy egyes tantárgyakból az illető intézet nyelvén tehessék le a szakvizsgát. Hit- és erkölcsstanból még megengedhető ez, de nevelés- és oktatástanból semmi esetre sem. Ha az illető tanítónak úgy kell tudni tanítani, hogy megtanítsa növendékeit magyarul beszélni, úgy vizsgájában mutassa ki, hogy maga a nyelvnek minden irányban tökéletesen ura. Igaz, hogy a magyar nyelv tanítási gyakorlatából magyarul kell vizsgáznia, de ez nem elég. Hiszen, ha a növendékek 20 százaléka magyar, a többi tantárgyakban is szerepel tannyelvként a magyar. Tegyén tehát bizonyosságot vizsgája alkalmával arról, hogy minden tantárgyat képes e nyelven tanítani. Jó lenne tehát kihagyni a javaslatból azt, hogy a nevelés- és tanítástanból más nyelven, mint magyarul, folyhatik a vizsga.

Végig kísértük a népiskolai és tanítóképző-intézeti oktatás reformjáról szóló törvényjavaslatnak a magyar nyelv tanítására vonatkozó intézkedéseit. Vajjon csakugyan feltalálható-e benne az a szörnyű, tüzzel-vasal magyarosító tendencia, melynek rémképeit fejtegeti a nemzetiségi sajtó és sok külföldi szövetségese?

Azt hiszem, nem kell semmi nemzeti elfogultság hozzá, hogy erre a kérdésre nemmel feleljünk. Ellenkezőleg, nagyon is szerény mértékben, a hazai nemzetiségeknek nyelve iránti legnagyobb előzékenységgel gondoskodik az állam nyelvének érvényesítéséről. Nem törekszik senkit megfosztani anyanyelvétől, csak azt óhajtja, hogy kiki, ép saját érdekében, megtanulhassa a magyar nyelvet az ország bármely iskolájában. Ez talán még sem olyan erőszakos törekvés?!

S a javaslat alkotójának mérséklete annál nagyobb, ha tekintetbe vesszük, hogy immár teljes negyedszázada, hogy törvény intézkedik a magyar nyelv tanításáról s még mindig merészkednek sokfelé az állami tekintély megcsufolásával kijátszani azt.

Mi a magyarhoni evangélikus egyház tagjai, bizonyára nagyon kevés kivétellel, őszinte örömmel üdvözljük e javaslatot s hő óhajtásunk, hogy az általa elérni óhajtott cél mihamarabb megvalósuljon. Hamis jelszavak hangoztatásának nem szabad senkit e javaslat pártolásától eltántorítania. Nem szabad hitelt adnunk azoknak, kik azon ürügy alatt törnek pálcát fölötte, hogy az egyház autonomáját sérti. Elvünk a Jézusé: Istennek, a mi az Istené, császárnak, a mi császáré. Egyház és haza egyformán szent előttünk s boldogok lehetünk abban a tudatban, hogy kötelességeink, melyekkel irántuk tartozunk, sohasem juthatunk összeütközésbe. Egyik sem fogja kívánni tőlünk soha, hogy meg ne tegyük, a mit a másik iránt tenni szent kötelességünk. Így van ez most is. Az új javaslat sem jár egyházunk érdekeire semmi kárral. De az iskolaügy ép oly kiváló állami ügy is, mint egyházi. Az államnak teljes joga, hogy mindazt megkövetelje, a mit pedagógiai és nemzeti érdekekből szükségesnek lát. Viszont a felekezeti is szabad kezét ad, hogy az ifjuság egyházas ne-

neléséről belátásuk szerint gondoskodjanak.

Óhajtjuk, adja Isten, hogy a kormány törvényjavaslata a hivatott tényezők bölcs belátása, alapos megfontolása alapján a legmegfelelőbb alakot nyerje, azt az alakot, a mely alkalmassá tegye, hogy általa zengzetes nyelvünk széles e hazában mindenütt fellelje otthonát.

Dr. Magyar Győző.

Belföld.

Boldoggá avatás. Valamely angol író abból az alkalomból, hogy XIII. Leó angol vértanúkat szentté avatott, ezt mondotta: „..... Nem azt nézem én ez alkalommal, hogy mi rosszat követtek el apáink; azt sem nézem, hogy testvéreiket kinozták; én most csak azon örülök, hogy angolok kerültek ol-tárra s hogy testvéreink lettek az egyházi vallásos tiszteletnek tárgyai“. — Ez alapon most nekünk is örvendezniük kellene, abból az alkalomból, hogy a pápa három magyar papot avatott ünnepélyesen boldoggá (f. é. január 15-én,) ú. m. *Pongrácz* István és *Grodecz* Menyhért jezsuita atyákat és *Körössy* Márk komáromi főesperest, kik mindhárman a *Bethlen*-féle szabadságharcokban koncoltattak fel. — Nem hisszük azonban, hogy „magyar testvéreink“ valami nagyon örvendeznének azon, hogy ez alkalommal a róm. kath. egyház három magyar „vértanuja“ tétetett az egyházi vallásos tisztelet tárgyává. Magához az ünnepi aktushoz nincs szavunk; ez a római kath. egyháznak oly belügye, a melyhez nem szólunk. Nem szólunk erről azért, mert különben a róm. egyház hitelveit kellene bonckés alá vennünk, ezt pedig épen azért kerüljük, nehogy csak látszólag is igazoltnak látszassék a kath. sajtó azon eljárása, amely nagyon erősen hangsúlyozza világszerte a felekezeti békét és türelmet, de valójában épen nem dicsekedhetik e szép ker. növény gyümölcseivel. De ahhoz igenis lehet és kell már szavunknak lennie, hogy a boldoggá avatás alkalmából a kath. sajtó holmi „hóhér“ szerepet játszott protestantizmusról emlékezik meg, mint a mely templomrablásban és templomrombolásban csak ősi szokását követte stb. — A történelem feladata volna kideríteni azt, hogy az a fent említett immár „boldog“ három pap szolgáltató-e okot a Kassán történt felkoncoltatáshoz; de ha ezt nem is vesszük tekintetbe, tudjuk mindnyájan hogy az az ököljog, mely minden háborúnak rémes kísérő árnya — sok mindent megmagyaráz és ha a *Bethlen*-féle szabadságság- és vallásharcnak „caus primá“-ját keresnők, nem tudjuk, hogy kath. testvéreink mit szólnának hozzá, ha azt véletlenül épen náluk találnánk meg. Mi protestánsok e három „vértanu“-

val szembe állíthatnánk ezret meg ezret, akik épen semmivel sem kisebb „vértanúk”, mint amazok, de emléküket kegyelettel megőrizve nem állítjuk őket „oltárra”; (mondanunk sem kell, hogy oda csak Isten való egyedül!) 1619-ben foglalta el *Bethlen* egyik vezére I. *Rákóczy* György Kassa városát fegyveres kézzel és ekkor vesztette az említett három pap életét; de azért a ritus kongregáció egykori szemtanúk által felvett jegyzőkönyvek alapján beigazoltak látta a „vértanu“-halált és ezen emberi bizonyágtétel mellett megtalálta az istenit is azokban a csodás gyógyulásokban, a melyeknek ezek koporsójának érintése által lettek boldog részesei súlyos betegségben: sanyalódó apácák. (A nagyszombati apácák rendházában őriztetik e koporsó még ma is.) Örömet hagyjuk kath. testvéreinek e dicsőséget; az ellen azonban határozottan tiltakozzunk, hogy a kath. sajtó saját bűnét reánk akarja kenni, a mikor egykori „hóhér” protestantizmusról beszél.

Pöspöki titkár. *Kapi* Béla volt püspöki titkár *Gyurátz* Ferencz püspök oldala mellől *Körmentre* távozván lelkésznek, *Baldauf* Gusztáv magyarbolyi rendes lelkész foglalta el a titkári állást mult hó 20-án.

Vallásos est. Szepesbélán a *Weber* Samu esperes-lelkész által alapított ifjúsági egyesület szépen sikerülni szokott vallásos estéket rendez. Legutóbb a karácsonyra ünnepélylyel egybekötött vallásos estén maga az esperes Betlehemről tartott érdekes előadást.

Lelkészválasztás. A *kálnó-garábi* egyházközség *Kalanda* Gyulát választotta meg lelkészévé erős küzdelem után, mint értesültünk 117 szavazattal *Csővári* Géza 79 szavazata ellen. A választást a kisebbségben maradt párt megtámadta és a vizsgálat már folyik.

Lelkészjelölés és próbaszónoklat. A *gyomai* egyházközség a néhai *Schulze* Ottó elhalálózása által megürült lelkészi állásra *Soltész* Gyula bírdai, *Hajts* Balint orosházi, *Ménhardt* Mihály tiszakálmánfalvi és *Friedrich* Zsigmond bajai lelkészeket jelölte. A próbaszónoklatok tartása folyik. A választások előreláthatólag f. hó 19-én ejtetik meg.

Követendő példa. A *gyomai* egyházközség elhatározta, hogy megválasztandó lelkészének, annak dotációjára szolgáló föld haszonélvezete helyett készpénz fizetést ad. A föld holdját 34 koronával szándékozik megváltani, és az így nyert összeget 2400 koronára kiegészítve alkalmat adni lelkészének, hogy tisztán lelkészi hivatalának élhessen. A kik tudják egyrészt azt, hogy mily nagy kellemetlenséggel jár gyakran az, ha a lelkész földjét bérbe adja, vagy — amint az az alföldön gyakori szokás — feles által munkáltatja, másrészt meg azt is tapasztalták már, hogy a lelkész mint gazda — ha maga munkáltatja földjét — sokszor csak lelkipásztori hivatásának rovására terheli azt — azok

bizonyára örömmel ödvözlük a gyomai egyháztanács határozatát. annál inkább, mert a tervbe vett megváltás a legméltányosabb ár mellett fog megtörténni, ha t. i. az egyházmegye azt jóvá hagyandja. Nekünk is az a nézetünk, hogy két úrnak itt sem lehet eredménnyel szolgálni.

Irodalom.

A „*Cirkevné Listy*” f. é. első száma változatos, érdekes és részben értékes tartalommal jelent meg. Érdekes az egyházi elemi iskola története a reformációtól a 30 éves háborúig című cikk; valamint *Mutmann* János egyházi énekiró életrajza, ugy szintén *Evangelischer Banel* f. é. drezdai gyűlésének leirata. Érdekessé teszi e lapot az a körülmény, hogy sok a levelezője, (egyetlen számban tizen küldtek be értesítést.) A hírek közt figyelmet és teljes méltánylatot érdemlő a nagy áldozatkészség. A 2000 lelket számláló *liptószentmiklósi* egyházban a mult évben önkéntes adományokból befolyt a templomra 2085, egyéb egyházi célokra 2519, a telkés és tanítók részére 828, a szegények számára 490, a segélyért folyamodó egyházak részére 589 korona. Más egyházgyűlekezetek legujabban a következő adományokat küldték be; a tót teheologusok és tanítóképzési növendékek ösztöndíj alapjára 274, a felvidéki egyházmegyék által felállítatni szándékolt árvaházra 279, a pogány missióra 19, a „*Cirkevné Listy*” segélyezésére 30 koronát.

Azonban van e lapnak éppen nem dicséretes hangon írt része is. Tizenegy oldalon át a *Berzeviczy* féle népiskolai törvényjavaslattal foglakozik. Szerinte ez szörnyű veszedelme főként a nem magyar ajku egyházi iskoláknak „Látva — úgy mond — magunk előtt e kész sirt, mely hivatva van zsákmányként eltemetni iskoláinkat, az a kérdés, mit tegyünk ezután velök, mikor tudják, hogy e törvény alapján legjobb tanítóinkat is üldözni fogják és elítélik majd; s az egyház nem csak hogy védeni nem fogja őket, hanem vezérfiai közül sokan azt fogják kiáltani: Vedd! Feszítsd meg! Halált érdemel! Lázítsa a népet! — Látva, hogy iskoláink ekként isteni és emberi hivatásuknak nem lesznek képesek megfelelni, s az egyház, mely a nélkül is szegény, csak a terhet viseli majd, az a kérdés merül fel, nem volna-e helyesebb ev. felekezeti iskoláinkról lemondanunk, hogy meneküljünk a terhertől; az iskolák fentartására fordított összegeket pedig más, tisztán egyházi célokra szánnak. E kérdésre azonban határozott nemmel kell válaszolnunk. Hiszen ha lehet e hasonlattal élünk, *velünk most az történik, mint ha egy anyának kárjaiból erőszakkal ragadná ki leányát, oly módon, oly célra, hogy e miatt fájdalmában szíve vérzik. Mondhatja-e tehát válat vonva az anya: Nesztek, cigyél-*

tek, legyen hát! Nem! a jó anya inkább maga elpusztul, csak hogy megmenthesse szeretett leányát. Az új törvény iskoláinkat e világ melegágyaivá fojja változtatni, s' oly nemzedéket fog nevelni, mely a kegyességet, hitet, s így az erkölcsöket is semmibe sem fogja venni. K.

T E M E T Ő.

Január hó 2-án kísérték ki végső nyugaló helyére a nógrádi esp. tartozó kálnó-garábi ágost. hitv. ev. egyházközség elhunyt agg lelkészét Nagytiszteletű Bartholomaeidesz Gyulát.

Elhunytával a protestáns lelkészi karból újra kidőlt egy példás, hivatásszerű papi alak, kinek egész élete, életének minden cselekedete hiven tükrözött vissza az Urnak hű alázas szolgáját, kiéletének egyedüli céljául egyházának boldogságát tűzte ki.

De meg is látszik hű munkájának eredménye. Egyházát a legnagyobb rendben hagyta vissza, az iskolákat édes gyermekeiként gondozta s azon igyekezett, hogy azokban az ifju nemzedék igaz hazaszeretelben neveltesse. Így a garábi egyházban a magyar tannyelvű iskola felállítása az ő fáradhatatlan munkásságának az érdeme. Munkássága nem szorított egyedül egyházának körére, többre lett elhiva, alesperese lett a nógrádi nagy esperességnek. S hogy mily meieg szeretet vette őt körül egyházában, mutatja az a körülmény, hogy népe azután is mint esperesét, nem a hivatalos, de csak a régi címzésel „Atyánk“-nak szólította őt.

Népes, nagy egyházban szolgálta ő az Urat, 53 évig, hűen, fáradságot nem ismerve minden segítség nélkül működött az Urnak szőlőjében, — és pedig úgy, mint igazi hivatott lelki pásztor az ő nyájának. Nem csak a szorosán vett lelki dolgokban állott ő népének rendelkezésére, de az élet minden körülményei között, népének mindene, tanácsadója, segítője, gondozója, vezére és atyja volt.

53 évig volt ő a kálnó-garábi egyháznak felejtethetlen papja. De a sok munka, csapás megtörte az agg lekipásztort, pihenésre vágyott a fáradt munkás, kivált mióta olyan hideg, olyan pusztaság lett a kálnó-garábi addig oly meleg parochia; elköltözött onnét az öreg papnak az ő védő angyala, hűséges társa az ő áldott emlékü felesége, a kit egy év előtt temetett el.

Nehezen ment az elválás a megszokott munka-

körtől, meg azoktól a kedves siroktól a temetőben, melyekben hitvese és elhalt gyermekei nyugodnak. De végre is gyermekeinek kérés szavára hallgatva mult év október havában elbucszott szerető hivatól s fiához a kálnó-garábi egyház felügyelőjéhez ifju Bartholomaeidesz Gyula losonczy mérnökhöz vonult nyugalomba, hogy azután rövid idő multán 76 éves korában oda térjen a végső nyugalom helyére.

Itt Losoncon áldotta meg az elköltözött agg pásztor koporsóját Nagytiszteletű Margócsy József losonci lelkész két lelkésztársának segédletével. E szavakkal bocsájtotta őt végső útjára: „Ma 25 éve te fogadtál engemet be, mint a nógrádi esperesség kiküldöttje ezen egyház kebelébe és én most téged megáldva bocsátalak utnak ama szebb boldogabb hazába.

A szertartás bevégezése után Losoncz város díszgyászokocsijára helyezték a halottat s hosszú kocsi-sortolkisérve megindult a menet a Kálnó-Garab felé. Alig ért a menet a község határába a hivatok körülvették a gyászokocsit, leemelték a koporsót s úgy kézen vitték be volt pásztoruknak hűteteit a templomba, hol is Nagytiszteletű Vladár Miksa sziroki ágost. hitv. ev. lelkész s főesperes bucsuztatta el a halottat egyháztól, népétől, családjától. A remek beszéd alatt szem nem maradt könny nélkül s fel-fel zokogott a mély igaz fájdalom sok százak kebléből.

Ennek a kiváló egyházi férfinak rövid életrajzát a következőkben foglalom össze: Néhai Bartholomaeidesz Gyula kálnó-garábi lelkész, Bartholomaeidesz László és Geduly Zsuzsanna szülöttől származott. Atyja Uhorszkán volt lelkész. Olyan ősrégi ev. papi család sarja volt. 1520 óta minden őse ev. pap volt, 3 fitestvére szintén lelkész volt, köztük a felcsejthetetlen emlékü Bartholomaeidesz János nyiregházi lelkész s püspökjelölt is.

Született 1828 március 31-én Uhorszkán. Iskoláit: O-gyánban, L'csén, Eperjesen végezte. Atyja oldalán Uhorszkán rövid ideig mint segédlelkész működött s onnét hivta még a nógrádi ev. esperesség egyik legnagyobb egyháza Kálnó-Garab lelkészül 1851 év szeptember havában. Egy év mulva házasságra lépett Krman Antóniával, kivel a legboldogabban élt együtt 52 évig. Garóban magyar nyelvű iskolát szervezett, Nagyfalva és Berzenca fillákon szép templomokat emeltetett, toronyokat és oltárokat szerzett be.

Községében „árvák atyja“ volt haláláig.

Esperességében aljegyző, főjegyző majd aesperes lett, mely tisztségeket mindig a legnagyobb buzgalommal viselte.

50 éves papi működése jubileumán egyháza szeretettel vette őt körül, öröm volt az az egész egyházban. Hívei egy gyönyörű arany órát és arany láncot adtak ajándékba papjuknak szeretetük jeléül, az esperesség pedig elnöksége útján adott kifejezést tiszteletének és szeretetének.

Családi élete a legboldogabb volt, ámbar az Isten nehéz csapásokkal is sujtotta hűséges szolgáját. Két gyermekét elvette, az egyiknek gyászosan elhunyt, ki mint viruló hajadon a vízbe fulladt, fájó sebet nyitott a jó atya szívében, mely azóta egészen behegedni nem tudott.

Gyermekeinek jó, szerető atyja volt. Bennök találta minden örömét boldogságát. Egyetlen fiát, habár nem is nevelte papnak, de beleoltotta az egyház szeretetét. Három leánya papné, a negyedik pedig Bartholomaeidesz Adél a rozsnói ev. leánynevelő intézet igazgatónöje szintén az ev. egyház egyik kiváló munkása.

Meghalt 1904. dec. 30-án Losoncon 76 éves korában.

A ki így töltötte be itt e földön hivatását, az megérdemli, hogy emlékét megtartsuk és tetteiben őt kövessük.

Üzenetek.

Kéziratok visszaküldésére nem vállalkozunk.

A. Gy. A folyó év első felére ki van fizetve.

— O. Gy. Levélben értesítlek

Ország Antal

orgona-készítő Nagyváradon.

Elvállal és készít a legújabb vivmányu

cső-pneumatikus
és

gépezetes orgonákat

kúp rendszer szerint.

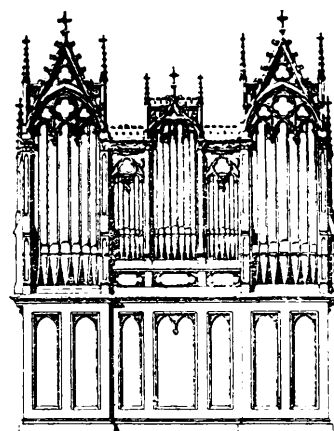
Orgonákat átalakít és javít jutányos áron

12-2

SZALAY GYULA MÜORGONÁ-ÉPÍTŐ INTÉZETE

Székesfehérvárott.

ALAPITTATOTT 1879. ÉVBEN.

Elfogad megrendelést a legújabb csőrendszerű légnyomású nemes szólamu hangverseny és templom

orgonák

elkészítésére jutányos árak és több évi jótállás mellett.

Raktáron tart kisebb nagyságu új és átalakított templom orgonákat és harmoniumokat.

Orgonák évi kezelését és gondozását, valamint átalakításokat, javítást, hangolást mérsékelt árak mellett az ország bármely részében gyorsan eszközöl.

Költségvetést ingyen és bérmentve küld.

112. 15-7.

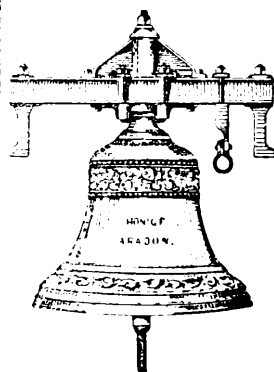
HÖNIG FRIGYES

gőzüzemre berendezett

harang, érczöntődéje, szivattyugyára

Arad, Rákóczy-utca 11-28. szám.

Alapított 1840-ben. — A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben 40% súly és ár megtakarítás éretik el.

Kitűnő jó hang és tartossá-gáért 10 évi szavatolás!

A legkedvezőbb fizetés feltételek!

Vasuti szállítás ingyen.

Forgatható vasharangfelszerelések és vas harangállványok. Régi harangoknak forgatható vasszerelésre való átalakításuk, avagy azoknak csekély felújítás mellett új harangokkal való becserelésük.

Bővebb felvilágosítás és képes árlapok kívánatra díjmentesen küldetnek.

3-12-2

Minden család pénzt takarít!!!

Remek 6. szem. kávé készlet minden színben csak 95 kr. f. 1.40 f. 19.0	Finom ajour 6 szem. kávé készlet minden színben csak f. 2.20 f.2.90 f. 3.45	111. 26—12.		Remek 6 szem. vászon Damaszt Garnitura csak f. 2.10 f. 2.90 f. 3.40 f. 3.90	Szép mintázott vászon törülköző 6 drb. csak f. 1.25 f. 1.72 f. 1.90 f. 2.10
30 rőfös vég csodavászon csak f. 3.65.	30 rőfös vég bőrvaszon csak f. 4.15	30 rőfös vég írlandi vászon csak f. 4.95	30 rőfös vég Gyöngy vászon csak f. 5.45	30 rőfös vég rumburgi vászon csak 5.60	30 rőfös vég I-a rumburgi vászon csak f. 6.40
50 rőfös vég bőrvaszon csak 8.25	50 rőfös vég írlandi vászon csak f. 9.45	50 rőfös vég rumburgi vászon csak f. 10.40	30 rőfös vég jó minőségű chiffon csak f. 4.65	30 rőfös vég R. Chiffon csak f. 5.40	30 rőfös vég R. Chiffon vászon f. 6.85
3 rőfös vég csikos kanavász csak f. 3.25	30 rőfös vég csikos és koczkás I-ma kanavász csak f. 4.55	30 rőfös vég finom kanavász csak f. 5.40	35 rőfös vég kanavász különlegesség csak f. 6.40	30 rőfös vég fehér csikos csinvat ágyluzatra csak f. 6.35	30 rőfös vég virágos fehér csinvat ágyluzatra csak f. 7.40
Remek női ing vászonból, kézi himzéssel csak 85 kr. f. 1.15 f. 1.55	Remek női Chiffon ing schweizi himzéssel csak f. 1.10 f. 1.42 f. 1.74	Remek női háló Corseta nagy választékban csak 98 kr. f. 1.25 f. 1.56	Remek női chiffon nadrág csak 90 kr. f. 1.18 f. 1.45	Remek Chiffon alsó szoknyák himzéssel csak f. 1.35 f. 1.75 f. 2,25	Remek Cloth és posztó alsó szoknyák csak f. 1.65 f. 2.15 f. 3.22
Varrás nélküli vászon lepedő 2 mtr. hosszú és 1 1/2 mtr széles csak 92 kr.	Varrás nélküli remek vászon lepedő 2 mtr hosszú, 1 1/2 mtr. széles csak f. 1.05	Nemzetközi keresk. ügynökség		Remek selvem Cloth paplan minden színben csak f. 3.95	Remek Caschmir paplan minden színben csak f. 3.55.
Budapest, Kerepesi-ut 65. sz. i.e.					

Minden egyház és iskolai ünnepély alkalmából figyelmébe ajánlom a lelkész és hitoktató uraknak

Gyurátz Ferenc ág. hitv. evang. püspök úr

LELKI VEZÉR

című imakönyvét, melyből most újonnan a nyolcadik kiadás jelent meg.

Ara vászonba kötve 1 korona.

Kapható: 2.—, 3.—, 4.—, 5.— kor. árú kötésben is, — megrendelhető:

KISS TIVADAR könyvke-
reskedőnél **PÁPÁN.**

Ugyanott jelent meg:

Gyurátz Ferenc

KÉZI AGENDÁJA

a második kiadásban. Ara füzve 3 K
60 fill. Vászonba kötve 5 K 60 fillér.
Bőrkötésben 8 K. 123—25—6

Világhírű!

a „REKORD“ festészeti műintézet a ki-
valóan sikerült életnagy-
ságu arképeiről, melyeket elismert művé-
szek által készített. Számos (kir. közjegyző
által hitelesített) elismerőlevél a világ min-
den tájáról. 96—20—19

Elsőrangú képek árai:

Olaj-, aquarell- és pastellfestésben fénykép után
48—63. cm. nagyságban ára . . . 20 korona
Legfinomabb kivitelű Blom-, Platin-
és krétarajz ára 5 korona

Részletes árjegyzék bérmentve.

Egy életnagyságu képet készítünk mindenkinek
teljesen ingyen, ha részünkre 3 rendelést sze-
rez és azokat egyenkint vagy egyszerre beküldi

„REKORD“ festészeti műintézet

Budapest, VII., Rottenbiller-utca 46.